

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 2003 ja 2004 koskevissa työ- ja virkaehtosopimuksissa

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi määräaikainen laki indeksiehdon käytöstä työ- ja virkaehtosopimuksissa. Työ- ja virkaehtosopimuksiin, jotka on uudistettu 18 päivänä marraskuuta 2002 allekirjoitetun neuvottelutuloksen ja sen mukaisesti solmittavan tulopoliittisen sopimuksen mukaisesti, saataisiin ottaa mainitun sopimuksen mukainen indeksiehto. Muutoin

indeksiehdon ottaminen työ- ja virkaehtosopimuksiin olisi edelleen kiellettyä.

Lakiehdotukseen sisältyvät myös indeksikiellon noudattamisen tarkastusta ja valvontaa koskevat säännökset.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Voimassa olevan indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain (1195/2000), jäljempänä indeksiehtolaki, mukaan indeksiehdon tai muun siihen verrattavan sidonnaisuuden ottaminen sopimukseen on pääsääntöisesti kielletty, jollei lailla toisin säädetä. Siten ei muun muassa työ- ja virkaehtosopimuksiin voida sisällyttää ehtoa, jolla palkat tai ansiot sidotaan hintojen, palkkojen, ansioiden tai muiden kustannusten kehitystä kuvaavaan muuttujaan. Laki on määräaikainen ja voimassa vuoden 2003 loppuun.

Keskustason työmarkkinaosapuolten 17 päivänä marraskuuta 2000 tekemään tulopoliittiseen sopimukseen sisältyi indeksiehto, joka sallittiin lailla indeksiehdon käytöstä vuosia 2001 ja 2002 koskevissa työ- ja virkaehtosopimuksissa (1287/2000), jäljempänä vuoden 2000 indeksiehtolaki. Keskustason työmarkkinaosapuolten 18

päivänä marraskuuta 2002 allekirjoittamaan neuvottelutulokseen koskien tulopoliittista sopimusta vuosille 2003 ja 2004 sisältyy indeksiehto.

Jotta uudistettaviin työ- ja virkaehtosopimuksiin voitaisiin ottaa indeksiehto, ehdotetaan säädettäväksi laki indeksiehdon käytöstä työ- ja virkaehtosopimuksissa siten, että se mahdollistaa indeksiehdon ottamisen tulopoliittisen sopimuksen mukaisiin työ- ja virkaehtosopimuksiin.

Ehdotetun lain 1 §:n 1 momentti vastaa työ- ja virkaehtosopimusten osalta indeksiehtolain 1 §:n 1 momentin sisältöä. Esimerkiksi palkkojen sitominen jonkin toisen alan palkkakehitykseen olisi kiellettyä.

Pykälän 2 momentin mukaan olisi kielletty myös sellainen indeksiehto tai muu siihen verrattava välitön tai välillinen sidonnaisuus, joka sisältyy sopimukseen, jonka tarkoituksena on 1 momentissa säädetyn kiellon kiertäminen. Tällä on haluttu ehkäistä sellaisten sopimusten tekeminen, jotka

asiallisesti ovat työ- tai virkaehtosopimuksia mutta joille on annettu jokin toinen nimi. Ehdotetun lain 2 §:n mukaan työ- ja virkaehtosopimuksiin, jotka on uudistettu keskustason työmarkkinaosapuolten 18 päivänä marraskuuta 2002 allekirjoittaman neuvottelutuloksen ja sen mukaisesti solmitun tulopoliittisen sopimuksen mukaisesti, saataisiin ottaa mainitun sopimuksen mukainen indeksiehto. Jos työ- tai virkaehtosopimus ei ole tulopoliittisen sopimuksen mukainen, indeksiehdon ottaminen sopimukseen ei olisi sallittua. Tulopoliittiseen sopimukseen sisältyy seuraavanlainen indeksiehto: "Mikäli kuluttajahintaindeksin (2000=100) nousu vuoden 2002 marraskuusta lokakuuhun 2003 ylittää 2,7 prosenttia, palkkoja korotetaan ylitettä vastaavalla määrällä seuraavan yleiskorotuksen yhteydessä. Kuluttajahintaindeksin nousu lasketaan kaksidesimaalisista pisteluvuista. Indeksien nousu pyöristetään yksidesimaaliseksi muutosprosentiksi. 0,4 prosentin suuruisia tai sitä pienempiä korotuksia ei kuitenkaan makseta. Tulopoliittinen selvitystoimikunta toteaa mahdollisen indeksikorotuksen suuruuden." Selvyyden vuoksi 2 momentissa ehdotetaan, että tulopoliittisen sopimuksen mukaisesti uudistettuihin työ- ja virkaehtosopimuksiin ei sovellettaisi indeksiehtolakia. Tämä merkitsee, että sopimuksiin ei sovellettaisi muun muassa indeksiehtolain 4 §:ää, jossa annetaan valtioneuvostolle ja valtiovarainministeriölle tietyissä tapauksissa oikeus myöntää poikkeuksia lain kielloista. Lain 3 §:ään ehdotetaan otettavaksi erillinen mitättömyyttä koskeva säännös, jonka nojalla kielletty ehto tai muu sidonnaisuus olisi mitätön. Ehdotetun lain 4 §:ssä säädettäisiin työ- ja virkaehtosopimusten valvonnasta. Vuoden 2000 indeksiehtolain 4 §:n mukaan valtioneuvosto voi tarvittaessa asettaa erityisen valvontaelimen valvomaan lain noudattamista. Valvontaelimestä oli tarkoitus säätää tarvittaessa asetuksella. Kyseistä valvontaelintä ei ole asetettu eikä asetusta annettu. Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvosto voisi asettaa tarvittaessa lautakunnan tai muun valvontaelimen valvomaan lain noudattamista. Mikäli tällainen valvontaelin asetetaan, tarkoitus on, että se koottaisiin niin sanotulla kolmikantaperiaatteella. Siinä

olisivat näin ollen edustettuina työnantaja- ja työntekijäpuolen tulopoliittisen sopimuksen allekirjoittaneet keskustason työmarkkinaosapuolet sekä näistä riippumattomat asiantuntijajäsenet. Ehdotetussa 4 §:n 3 momentissa säädettäisiin valvontaelimen kokoonpanosta. Tarkoituksena on muun muassa varmistaa, että valvontaelimessä olisi sekä työntekijä- että työnantajapuolelta ainakin yksi virkaehtosopimusasioihin perehtynyt jäsen. Työntekijäosapuolen edustajiksi määrättäisiin ainakin yksi edustaja kunkin tulopoliittisen kokonaisratkaisun allekirjoittaneen keskusjärjestön esityksestä. Valvontaelimessä noudatettavasta menettelystä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Ehdotetun 5 §:n 1 momentissa ehdotetaan valvontaelimelle oikeutta tietojen saantiin sopimusten tarkastusta ja valvontaa varten. Pykälän 2 momentin mukaan valvontaelimellä olisi oikeus antaa sopijaosapuolille korjauskehotuksia samoin kuin vuoden 2000 indeksiehtolaissa. Ehdotetun lain 6 §:n mukaan työ- ja virkaehtosopimuksen työnantajaosapuolen olisi kuukauden kuluessa lain voimaantulosta toimitettava valtiovarainministeriölle jäljennös sopimuksesta. Tämä varmistaisi sen, että tulopoliittisen sopimuksen mukaiset työ- ja virkaehtosopimukset ovat koottuina viranomaisen hallussa. Ehdotetun 7 §:n mukaan valvontaelimen päätöksistä saisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Asianosaisia velvoittavia valituskelpoisia päätöksiä olisivat 5 §:n 2 momentissa tarkoitetut päätökset. Ehdotettuun muutoksenhakutiehen on päädytty ensinnäkin sen vuoksi, että valvontaelin olisi valtiovarainministeriön hallinnonalalla oleva toimielin, jonka päätökset ovat sellaisia hallinnollisia päätöksiä, joista yleensä saa hakea muutosta hallintolainkäyttölaissa (586/1996) tarkoitetulla tavalla. Valituksissa saattaa olla kyse siitä, onko valvontaelin menetellyt hallintomenettelylain (598/1982) mukaisesti esimerkiksi asianosaisen kuulemisen ja esteettömyyden suhteen. Toiseksi valvontaelimen valituskelpoiset päätökset, vaikka koskisivatkin työ- ja virkaehtosopimuksia, saattavat koskea pelkästään indeksiehtolainsäädännön piiriin kuuluvia asioita. Asioiden kiireellisyyden vuoksi on päädytty ehdottamaan vain yhtä

muutoksenhakuastetta, korkeinta hallinto-oikeutta, joka on myös vuoden 2000 indeksiehtolain mukainen muutoksenhakuelin.

2. Esityksen vaikutukset

Esitys liittyy tulopoliittiseen sopimukseen ja näin ollen esityksen vaikutukset ovat välillisiä ja ilmenevät tulopoliittisen sopimuksen taloudellisen merkityksen kautta. Mahdollisen valvontaelimen asettaminen lisää valtion menoja kokous- ja sihteeripalkkioiden ja mahdollisten muiden valvontakulujen vuoksi enintään 40 000 eurolla.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä valtiovarainministeriössä.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Keskusjärjestöjen välisen neuvottelutuloksen mukaisesti solmituista työ- ja virkaehtosopimuksista tulee sopijapuolten toimittaa ilmoitus omille keskusjärjestöilleen ja valtakunnansovittelijain toimistoon viimeistään 30.11.2002. Tämän jälkeen on tarkoitus vahvistaa neuvottelutulos tulopoliittiseksi sopimukseksi.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Laki olisi voimassa 15 päivään helmikuuta 2005.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

indeksiehdon käytöstä vuosia 2003 ja 2004 koskevissa työ- ja virkaehtosopimuksissa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kielletyt ehdot ja muut kielletyt sidonnaisuudet

Hintojen, palkkojen, ansioiden tai muiden kustannusten kehitystä kuvaavan indeksin muutoksiin perustuvaa indeksiehtoa taikka muuta siihen verrattavaa välitöntä tai välillistä sidonnaisuutta ei saa ottaa työ- ja virkaehtosopimukseen, jollei 2 §:stä muuta johdu.

Muuhunkaan sopimukseen ei saa ottaa indeksiehtoa taikka muuta siihen verrattavaa välitöntä tai välillistä sidonnaisuutta, jos sopimuksen tarkoituksena on 1 momentissa säädetyn kiellon kiertäminen.

2 §

Sallittu ehto

Työ- ja virkaehtosopimuksiin, jotka on uudistettu keskustason työmarkkinaosapuolten 18 päivänä marraskuuta 2002 allekirjoittaman neuvottelutuloksen ja sen mukaisesti solmitun tulopoliittisen sopimuksen mukaisesti, saadaan ottaa tulopoliittisen sopimuksen mukainen indeksiehto.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin sopimuksiin ei sovelleta indeksiehdon käytön rajoittamisesta annettua lakia (1195/2000).

3 §

Mitättömyys

Edellä 1 §:ssä tarkoitettu ehto tai muu sidonnaisuus on mitätön.

4 §

Valvontaelin

Valtioneuvosto voi tarvittaessa asettaa erityisen valvontaelimen valvomaan tämän lain noudattamista. Valvontaelimessä noudatettavasta menettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valvontaelimessä on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä ja näillä henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenten ja varajäsenten tulee olla työ- tai virkasuhteisiin perehtyneitä.

Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja näiden varajäsenet määrätään enintään tämän lain voimassaoloajaksi henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Jäsenistä kaksi määrätään työnantajajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen, kaksi työntekijöiden ja toimihenkilöiden 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen allekirjoittaneiden keskusjärjestöjen, yksi valtiovarainministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja kirkon sopimusvaltuuskunnan sekä yksi valtion virkamiesten, kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijoiden palveluksessa olevien ammattiyhdistysten 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen allekirjoittaneiden keskusjärjestöjen esityksestä. Kullekin jäsenelle määrätään henkilökohtainen varajäsen samalla tavalla.

5 §

Valvontakeinot

Työ- ja virkaehtosopimuksen sopijaosapuoli on velvollinen antamaan 4 §:ssä tarkoitetulle valvontaelimelle tietoja, joita tämä tarvitsee valvoessaan tämän lain noudattamista. Tiedot on annettava valvontaelimen asettamassa määräajassa, ja ne on annettava kirjallisina, jos valvontaelin niin vaatii.

Jos valvontaelin toteaa, että 1 §:ssä tarkoitettuun sopimukseen sisältyy mainitussa pykälässä tarkoitettu ehto tai muu sidonnaisuus, se voi velvoittaa sopijaosapuolet saattamaan sopimuksen lain mukaiseksi asettamassaan määräajassa.

6 §

Tiedonantovelvollisuus

Edellä 2 §:ssä tarkoitetun työ- ja virkaehtosopimuksen työnantajasopijapuolen on kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta toimitettava jäljennös sopimuksesta valtiovarainministeriölle.

7 §

Muutoksenhaku

Valvontaelimen päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

8 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

9 §

Voimassaoloaika

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 ja on voimassa 15 päivään helmikuuta 2005.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Suvi-Anne Siimes*